

Motion till riksdagen 2009/10: MJ480

av **Ulf Holm m.fl. (mp)**

Grön fiskeripolitik i EU

Sammanfattning

Fisket är det område, vid sidan av jordbruket, där EU förmodligen styr mest. Det finns goda argument för att EU ska ha stort inflytande. Haven och fisken är en gemensam, gränsöverskridande ekonomisk resurs, men också en mycket viktig del av vårt gemensamma ekosystem. Fiskenäring och handel med fiskeprodukter är ofta internationella.

I EU har många av problemen med haven uppmärksammats, även på hög nivå. Trots det har EU:s fiskeripolitik inneburit att rovdriften på fiskbestånden har fått fortsätta. Besluten fattas långt från medborgarna. Beslutsprocessen har varit komplicerad att följa för journalister, forskare och miljöengagerade. I dagsläget är det medlemsstaternas jordbruksministrar som bär det största ansvaret. De har hittills prioriterat kortsiktiga ekonomiska intressen och det allmänna intresset har fått stryka på foten.

Miljöpartiet lägger i denna motion flera förslag som kan utgöra grunden i ett systemskifte i EU:s fiskeripolitik. Ett av förslagen är att EU inför ett grönt kort för fiskare så att den kompetens och kunskap om havet som finns kommer till användning. När fiskaren fått nödvändig kunskap i hur fiskbestånden påverkas av olika fångstmetoder är det mer sannolikt att det går att utveckla näringen så att resursbasen, fisken, finns i hållbara bestånd i framtiden.

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om grönt kort för yrkesfiskare.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att premiera hållbart fiske utifrån kriterier på hållbart fiske, som hög selektivitet, skonsamma fiskemetoder, låg energiförbrukning, säker arbetsmiljö och laglydighet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den obligatoriska ursprungsmärkningen på fisk och fiskeprodukter måste skärpas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att direkta och indirekta subventioner i EU till fiskeflottan bör tas bort.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att större fiskeföretag bör betala en avgift på fiskeuttaget.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att småskaliga fiskare när deras möjligheter att försörja sig när fiskbestånden sviktar bör ges möjlighet till fortbildning i småföretagande, förädling av fiskprodukter och fisketurism.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att EU bör ha ett omfattande nätverk av marina reservat med fiskeförbud.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att främja miljömärkning av fisk.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om EU:s fiskeriavtal med fattiga länder.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att EU bör ta initiativ till en offensiv satsning på ett globalt samarbete för att få stopp på det mycket omfattande illegala fiske som sker världen över, inte minst i afrikanska länders vatten.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett förbud mot utkast i EU.

Bakgrund

EU:s fiskeripolitik inrättades 1983. Större reformer har genomförts 1992 och nu senast 2002. Under nuvarande mandatperiod i EU-parlamentet, 2009–2014, ska det göras en ny större reformering av fiskeripolitiken.

2002 dömde dåvarande fiskerikommissionären Franz Fischler ut EU:s fiskeripolitik och lanserade ett omfattande förslag till förändringar. När han presenterade sitt förslag till parlamentet i maj 2002 sade Fischler bl.a. följande:

Fel! Okänt namn på

Den nuvarande fiskeripolitiken är ohållbar och är därför dömd att misslyckas. Allt fler bestånd hotas av kollaps. Fiskerikapaciteten blir inte mindre, utan den ökar ... Med allt större ansträngningar fångas allt mindre mängder fisk. De ekonomiska möjligheterna för yrkesfiskarna försämras, och många måste sluta trots ökat offentligt stöd ... I fråga om fiskeflottorna har vi bedrivit en politik där målen inte har lett till någon märkbar minskning av kapaciteten, och med åtgärder där stödet till skrotning fullständigt motverkades av stödet till nybyggnation av fartyg ...

En central punkt i 2002 års reform av fiskepolitiken var att EU:s fiskeförvaltning i ökad utsträckning skulle bygga på långsiktiga förvaltningsplaner i stället för årliga kvotförhandlingar. När förslagen sedan skulle genomföras i praktiken har inte EU följt sina egna långsiktiga planer. Planerna har försvagats och den årliga huggsexan fortsätter.

I april 2009 presenterade EU-kommissionen en s.k. grönbok som börjar på en stor översyn av EU:s fiskepolitik, till år 2012. I grönboken konstateras att den tidigare reformen inte lyckats nå målet om hållbart fiske. Läget har snarare blivit värre. EU-kommissionens grönbok konstaterar bl.a. att

- ? det finns en kronisk överkapacitet i EU:s fiskeflotta
- ? större delen av EU:s fiskeflotta är olönsam eller gör en mycket blygsam vinst
- ? EU:s fiskbestånd har fiskats för hårt i flera decennier
- ? 88 procent av EU:s fiskbestånd är överfiskade
- ? 30 procent av EU:s fiskbestånd är dessutom ”utom säkra biologiska gränser”, d.v.s. kraftigt utarmade
- ? mer än hälften av den fisk som konsumeras inom EU importeras från andra länder.

Facit för EU:s fiskeripolitik är klart sämre än världsgenomsnittet. Merparten av EU:s fiskebestånd har utarmats. Globalt anses ”enbart” 25 procent av bestånden överfiskas. Även där bidrar EU:s flotta till rovfisket.

EU-kommissionen noterar att flottan minskat med enbart 2 procent per år. Men med tekniska förbättringar, oftast finansierade av EU, ökar kvarvarande fartygs fångstkapacitet med 2–3 procent per år. Läget förbättras inte. EU-kommissionen beskriver en ”ond cirkel” av överfiske, överkapacitet, dålig lönsamhet och politiska påtryckningar för att öka årets fiskekvoter på bekostnaden av långsiktiga fiskemöjligheter. Näringen har sökt och fått ”oräkneliga” undantag från regleringarna, vilket leder till ett allt mer komplicerat regelverk med mer krångel för fiskarna och mer kontrollproblem för myndigheterna, enligt kommissionen.

EU-kommissionen anger att det hårda trycket på krympande bestånd är en direkt anledning till den ökande importen. Det ger också problem i havet. Enligt EU-kommissionen fiskas 93 procent av torsken i Nordsjön upp innan den hunnit föröka sig. Rovdriften på rovfisk (som torsk) ger också ekologiska förändringar. Minskningen av torsk i Östersjön har resulterat i en ökning av skarpsill, vilket i sin tur skapat djurplanktonbrist eftersom skarpsill äter djurplankton. Forskare har slagit fast att bristen på djurplankton förvärrat algbloomingarna, och menar att det snabbaste sättet att få klarare vatten i Östersjön är att låta torskbeståndet återhämta sig.

Fel! Okänt namn på

EU-kommissionen medger att subventioner är en viktig orsak till överfisket. Det har tidigare funnits direkta subventioner till att bygga ut kapaciteten. Det finns fortfarande direkt stöd till näringen från EU:s fiskefond och nationella stödsystem. Dessutom finns en rad indirekta subventioner. EU-kommissionen pekar ut undantag från bränsleskatter som den viktigaste.

EU-kommissionen noterar också att fisket, till skillnad från andra näringar som exploaterar naturresurser, inte betalar för kommersiell tillgång till gemensamma resurser. Uppskattningar visar att i flera medlemsstater kostar fisket mer i skatteutgifter än fångstens värde.

EU-kommissionen identifierar fem strukturella problem i fiskepolitiken:

- ? överkapacitet i flottan
- ? otydliga mål för fiskepolitiken
- ? beslutsformer som gynnar kortsiktigheten
- ? en ordning som inte ger tillräckligt ansvar till näringen
- ? brist på politisk vilja att säkra att regelverket följs.

Fiskerikommissionärens analys och kritik var ännu tydligare i ett brev till EU-kommissionen i september 2008, där han aviserade en översyn av fiskeripolitiken. Joe Borg påtalar där att medlemsstaterna fokuserat på att hålla igång sina uppblåsta flottor i stället för att stödja kommissionens förslag till hållbara förvaltningsbeslut. Ministrarna tar större hänsyn till kortsiktiga ekonomiska och regionala synpunkter. EU:s system med ”relativ stabilitet”, där ländernas andel av överenskomna fiskekvoter har fastställts i förväg leder till att ministrarna koncentrerar sig på att få upp kvoterna varje år, i stället för på det långsiktiga gemensamma bästa.

EU:s s.k. externa fiskepolitik är mycket problematisk. I ett läge med utfiskning av egna bestånd, överkapacitet och dålig lönsamhet ska EU säkra tillgången på fisk för Europas medborgare genom att köpa fiskerätter från länder utanför unionen, framförallt i Afrika. EU:s fiskeriavtal har rönt hård kritik för att de har medverkat till plundring av fisket i fattiga länder, vilket bl.a. slår ut lokala fiskare. Avtalen har i praktiken varit en sorts råvarukolonialism. Avtalet med den marockanska ockupationsmakten om Västsaharas fisk har fått särskilt hård kritik.

Samtidigt har det gjorts vissa framsteg. Fiskerikontrollen har förbättrats, inte minst till följd av EU-kommissionens ingripanden mot Polen och Sverige. En ny myndighet för fiskerikontroll har inrättats, även om huvudansvaret för att bedriva den faktiska kontrollen fortfarande ligger på medlemsstaterna. Läget för torsken i östra Östersjön har förbättrats något.

EU-parlamentet har ett särskilt fiskeriutskott. Utskottet fungerar i praktiken som ett näringsutskott. Dess utgångspunkt är ofta att försvara de kortsiktiga ekonomiska intressena hos näringens starkaste aktörer, i stället för att bevara fiskbestånden som är en förutsättning för näringens långsiktiga överlevnad. Detta görs på grund av att medlemmarna gärna ser sig som försvarare av det egna landets fiskerinäring.

Ändå gjorde utskottet en del positivt under den mandatperiod som nu tar slut, särskilt där gröna ledamöter varit ansvariga. Utskottet antog 2006 en rapport som slog fast att EU inte fullgjort sina förpliktelser under en FN-

överenskommelse för att minska svartfisket. Det ledde i sin tur till ett kommissionsförslag för att minska svartfisket. Under ledning av en grön rapportör skärpte utskottet EU-kommissionens förslag för ovanlighetens skull, en inställning som sedan slogs fast i hela EU-parlamentet.

11 förslag för en ny fiskeripolitik i EU

Grönt kort för yrkesfiskare

Havet är en allmänt ägd resurs som fiskenäringen får gratis och ofta subventionerat tillträde till. Med ökande storskalighet och effektivitet i fisket har den ekologiska och miljömässiga påverkan fisket bidrar till blivit alltmer uppenbar. Sedan 1950-talet, då industrifisket tog fart på allvar i världshaven, har mängden stora rovfiskar minskat med mellan 70 och 90 procent. Ekosystemen förändras radikalt genom att toppredatorer som lax, tonfisk och torsk avlägsnas, eller genom att bottenvegetation skadas på grund av trålfiske i känsliga områden. Samtidigt har fiskeridebatten alltför ofta fastnat i en djup misstänksamhet och oförståelse mellan marinbiologer och yrkesfiskare.

Mot denna bakgrund är det rimligt att yrkesfiskare bör genomgå en grundutbildning i marin ekologi – att de bör ha ett grönt kort för att få behålla eller erhålla yrkesfiskelicensen. Det bör avsättas medel för att kunna erbjuda utbildningar för såväl licensierade yrkesfiskare som besättningsmän.

Detta skulle ge många goda effekter på lång och kort sikt. En större förståelse mellan forskare och yrkesfiskare är helt avgörande för att skapa en framtida fiskeriförvaltning som vilar på forskningens bästa bedömningar om ekosystemen. Det skulle också göra yrkesfisket mer delaktigt på ett positivt sätt. Nya idéer om skonsammare fiskemetoder (och i längden ett lönsammare fiske) skulle med marinbiologiska grundkunskaper lättare kunna utvecklas av yrkesfisket självt. Detta skulle utan tvivel också leda till mer yrkesstolthet och en mer positiv framtoning för yrkesfisket. Många fler yrkesfiskare skulle troligen också bli intresserade av att miljöcertifiera sina fisker efter genomgången utbildning. Och detta är precis vad konsumenterna idag efterfrågar – miljömärkt, uthålligt fiskad fisk. Regeringen bör ta initiativ till grönt kort för yrkesfiskare i EU. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Premiera hållbart fiske

Idag fördelas fiskemöjligheterna (s.k. TAC = Total Allowable Catch) mellan länderna baserat på historiska fångster. Det betyder att de som fiskat mest förr automatiskt får rätt att fiska mest nu. Detta system inrättades 1982 och har varit en stark bakomliggande orsak till dagens kritiska situation för de europeiska fiskbestånden, eftersom det lett till att varje land har haft ett intresse i att hålla uppe TAC för att sedan få så stor andel som möjligt till sina nationella

Fel! Okänt namn på

fiskare. Vid den nya reformen bör fångstmöjligheterna istället fördelas efter kriterier på hållbart fiske, som hög selektivitet, skonsamma fiskemetoder, låg energiförbrukning, säker arbetsmiljö och laglydighet. Det land och de fiskare som får högst poäng på dessa kriterier, ska kunna få högre tilldelning av fiskemöjligheter än andra. Historik av illegalt fiske och bruk av icke-selektiva fiskemetoder ger lägre eller inga fiskemöjligheter.

Utarbetandet av dessa kriterier blir givetvis en komplicerad process – men tiden och kraften kommer inte att vara förspild eftersom fiskemöjligheter enligt denna modell skulle ge varje land en rejäl morot att snabbt utveckla hållbara fiskemetoder. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Ursprungsmärkning av fisk och fiskprodukter

Den obligatoriska ursprungsmärkningen på fisk måste skärpas. Konsumenten ska veta var, när, hur och helst av vem fisken är fiskad samt ifall beståndet är i gott skick eller inte. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Ta bort subventionerna

Överkapaciteten i fiskeflottan är ett stort problem. Den måste minskas. Direkta och indirekta subventioner i EU som håller olönsamma företag under armarna bör tas bort. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Kostnader för kontrollen

Yrkesfiskare nyttjar en resurs som är gemensam, och samtidigt bekostas nödvändig administration och kontroll av fisket med skattemedel. Precis som andra näringsidkare i andra branscher bör kontrollavgifter bekostas av företaget. Större fiskeföretag bör betala en avgift på fiskeuttaget, som ska användas för att finansiera kostnaden för beståndsuppskattningar, kontroll, minskning av flottan, fortbildning, redskapsutveckling och andra nödvändiga åtgärder för fisket. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Extra satsning på kustfiskare

Över hela Europa värnar man om sitt småskaliga kustfiske, som ger liv och prägel åt kustområden. För att öka de småskaliga fiskarnas möjligheter att försörja sig när fiskbestånden sviktar bör dessa ges möjlighet till fortbildning i småföretagande, förädling av fiskprodukter och fisketurism. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Inrätta marina reservat

Mindre än 1 procent av världshaven är skyddade från fiske. Marina reservat med fiskeförbud är lika viktiga för att skydda den biologiska mångfalden som naturreservat på land. EU bör ha ett omfattande nätverk av marina reservat med fiskeförbud. I de fall de ligger i kustområden bör de också utnyttjas som marina kunskapscentra riktade till allmänheten. Syftet är att öka kunskapen om havet, fisken och ekosystemen hos vanliga människor, och därmed respekten och viljan att skydda våra marina miljöer och kustnära kulturmiljöer. Det är nödvändigt när turismen ökar och trycket på kustnära samhällen och havet ökar. Det ger också ett mervärde för kustsamhällen. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Främja miljömärkning av fisk

Frivilliga system för miljömärkning av fisk, som ger konsumenter ett mervärde och fiskaren mer betalt för större hänsyn, bör stödjas genom exempelvis offentlig upphandling och genom att EU bidrar till kontrollorganens utveckling och drift. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Genomför översyn av EU:s fiskeriavtal med tredjeland

Stor osäkerhet finns kring huruvida EU:s fiskeriavtal med fattiga länder är hållbara ur ekologisk och social synvinkel. I väntan på en bevisad positiv nettoeffekt för fiskare i de länder som EU har fiskeriavtal med bör inga nya avtal tecknas. Om avtal sedan kan tecknas ska de följa försiktighetsprincipen och ekosystemansatsen. EU ska inte subventionera privata fartygsägares fiske i tredjelands vatten. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Offensiv mot svartfiske

EU bör ta initiativ till en offensiv satsning på ett globalt samarbete för att få stopp på det mycket omfattande illegala fiske som sker världen över, inte minst i afrikanska länders vatten. Tekniska möjligheter finns med satelliters hjälp, men nu behövs också en politisk vilja att påverka "bekvämlighets"-nationer som erbjuder flaggor och okontrollerade landningshamnar. Dessutom ska ökad press sättas på de egna medlemsländerna som bör frånta fiskare som fiskat illegalt licenser och bidrag från EU. De gröna i EU-parlamentet har redan under den här mandatperioden föreslagit att insatsstyrkor som sänds till Somalias kust i syfte att agera mot pirater också skulle få i uppdrag att kontrollera svartfiske med fartyg från EU-länder. Det här vore välkommet då en av utgångspunkterna till konflikterna är att det lokala kustfisket konkurrerats ut av svartfisket.

Fel! Okänt namn

Förbud mot utkast

Mycket fisk som skulle kunna ätas slängs helt i onödan. Skälen är flera. Denna aktivitet måste komma till ett slut. EU bör införa ett förbud mot utkast. Åtgärder mot utkast ska inte användas för att motivera högre kvoter tills det har kunnat konstateras att åtgärder ger effekt och effekten har kunnat uppskattas. Förbud mot utkast bör kombineras med en landningsplikt. Fisk som är utöver kvot eller under minimistorlek ska dras av kvoterna och betinga ett lägre pris för fiskaren.

Stockholm den 6 oktober 2009

Ulf Holm (mp)

Tina Ehn (mp)

Karin Svensson Smith (mp)

Per Bolund (mp)